

Selvitys- ja lausuntopyyntö kunnille palveluverkkoa koskien

Lausunnon antava kunta: Parikkala

Kunnanhallitus 5.2.2024

- 1. Kunnan mahdollinen tarkentava selvitys EKHVA:n palveluverkkovalmistelussa (palveluverkkoanalyysi) esillä olleisiin toimitilatietoihin ja nykyisiä alueenne toimitiloja koskevat kehitysnäkymät ja -suunnitelmat vuosille 2024-2030 sekä kunnan näkökulmasta keskeiset alueelliset kehittämissuunnitelmat 2024-2030, jotka tulisi mielestänne ottaa huomioon EKHVA:n palveluverkko-päätöksenteossa ja -kehittämisessä.**

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa 1.1.2023 ja alunperin perustamisten lähtökohtana on ollut yhdenvertaisten sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden varmistaminen, asuinpaikasta riippumatta. Aluevaltuusto on hyväksynyt palvelustrategian kokouksessaan 14.6.2023, 35 §. Palvelustrategiassa luvussa 4 sanotaan, että ”*Palveluverkossa tarkoituksena on hyödyntää olemassa olevaa infrastruktuuria aiempaa vaikuttavammin sekä siirtää resursseja palveluntuotantoon tilojen sijaan. Olemassa olevan infran tarkastelussa otetaan huomioon alueen eri toimijoiden olemassa olevat tilat sekä toimivat liikkumisen mahdollisuudet palvelukeskuksiin myös alueemme syrjäisemmiltä asuinpaikoilta. Liikkuvia ja paikkariippumattomia sähköisiä palveluja kehitetään korvaamaan perinteisiä palvelurakenteita siten, että palvelujen saatavuus ja saavutettavuus turvataan.*”

Nyt hyvinvointialue tarkastelee palveluverkkoa kiinteistöt edellä, kiireellä ja vain säästötavoite ohjaten, ei palvelutarvetta katsoen. Parikkala on kuitenkin, väestörakenteesta johtuen, Etelä-Karjalan kolmanneksi suurin terveyspalveluiden käyttäjä. Hyvinvointialueen johtavat viranhaltijat ovat jo todenneet, että hyvinvointialueen tehtävä ei ole ylläpitää kuntien elinvoimaa, eikä kuntien lausunnoista heidän mukaansa edes lueta palveluita koskevia osioita.

Hyvinvointialueen palveluiden organisointi ja palveluverkko kokonaisuudessaan on vahvasti kuitenkin koko maakunnan elinvoimakysymys. Hyvinvointialueen tulee tunnistaa roolinsa myös elinvoimaisuuden luojana varsinkin, kun lausuntopyynnössä pyydetään näkemyksiä myös kuntien aluekehityssuunnitelmista ja -näkemystistä. Palveluverkkoa koskevat päätökset ovat

Parikkalan kunnalle todella merkittäviä, niin perusterveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden kuin pelastustoimenkin osalta. Palveluiden järjestämisessä on huomioitava alueen erityispiirteet ja tarpeet, jotta palvelut ovat saatavilla, saavutettavia ja laadukkaita.

Parikkalan kunta on noin 65 kilometriä pitkä itärajan suuntaisesti. Simpelejärvi haastaa välimatkoja Melkoniemien suuntaan ja pohjoispäästä Uukuniemeltä on jo Parikkalan keskustaankin reilut 50 kilometriä matkaa. Parikkalan uusi kuntastrategia nojaa vahvasti siihen, että mahdollistamme asumisen koko kunnan alueella, erityisesti huomioiden kolme vetovoimaista aluetta, Parikkalan keskustaa, Saari ja Uukuniemi, myös aluekehittämisen näkökulmasta.

Terveystieteiden ja kuntoutuksen toimialue

Palveluverkkoanalyysissa on nykytilanne toimitiloista ja johtopäätökset palvelutarpeista kiinteistöjen pohjalta. Hyvinvointiaseman osalta arvio nykytilanteesta on osin virheellinen, sillä hyvinvointiaseman sanotaan olevan alkuperäisessä kunnossa. Rakennusta on kuitenkin viimeisten vuosien aikana saneerattu ja kunnostettu merkittävästi, muun muassa käyttövesiputket on uusittu vuonna 2014 ja LVI-järjestelmä vuonna 2013. Lisäksi piha-alue on kunnostettu vuonna 2020 ja ensivasteen tila on uudiskohde. Hyvinvointiasemalla on kunnan näkökulmasta riittävästi tilaa tulevaisuuden palveluille. Parikkalan kunta on kuitenkin valmis tarvittaessa saneeraamaan sellaiset tilat, mitkä hyvinvointialue tarvitsee ja jopa tarjoamaan väistötilaa sen ajalle.

Hyvinvointiasemien konseptoinnissa huomioidaan se, että ”*toiminnan järjestämiseen vaikuttaa maantieteelliset etäisyydet, hoidettavan väestön koko, henkilöstöresurssi ja henkilöstön saatavuus*”. Parikkalan kunta kannattaa laajan tai keskikokoisen hyvinvointiaseman (sisältäen niin kiireettömän kuin kiirevastaanoton toiminnan) perustamista Parikkalaan, turvaamaan kuntaparinan myös rautjärveläisten palveluiden saatavuus. Palveluiden tulee sisältää myös vuodeosaston toiminnan (edelleen 29 paikkaa jatkossakin), suun terveydenhuollon, näytteenoton ja kuvantamispalveluiden (Parikkalassa otetaan vuosittain noin 1400 asiakasta vastaan röntgenissä).

Arjen tuen ja toimintakyvyn toimialue

Palveluverkkoselvityksessä on huomioitu mittavan peruskorjauksen läpikäynyt 42-paikkainen, ikäihmisten ympärivuorokautinen asumispalveluyksikkö Käskynkkä. Yksikkö on saatu asukas käyttöön tammikuussa 2024. Se, mikä Parikkalan kuntaa huolettaa, että selvityksessä esitetään toisesta asumisyksiköstä, eli Saaren 20-paikkaisesta palvelukeskuksesta luopumista, vedoten ennen kaikkea henkilöstöpulaan ja liian pieneen yksikköön. Palvelukeskus on merkittävä rakennus Saaren taajamassa, sillä se sisältää myös kunnan yhteisöasumisen 11 asuntoa, uimahallin, pesulan ja kuntosalin. Rakennus on käynyt läpi laajennus- ja perusparannuksen vuosina 2006-2007. Vuonna 2022 on julkistettu ikäihmisten asumista koskeva selvitysraportti, jossa jo silloin on vähätelty palvelukeskuksen soveltuvuutta hyvinvointialueen tarpeisiin.

Väestöennusteenkin mukaan koko Etelä-Karjalan väestö ikääntyy, eikä Parikkala ole tässä poikkeus. Parikkalan kunnalla on todella suuri huoli hoitoa ja hoivaa tarvitsevista ikäihmisistä, sillä pelkästään yli 75-vuotiaita on lähes 1000 henkilöä Parikkalassa. Tällä hetkellä Käskynkkä ja Saari tuottavat yhteensä 62 ympärivuorokautisen asumisen paikkaa ikäihmisille ja sekin on näillä näkymin riittämätöntä, sillä merkittävä määrä ihmisiä on asumispalveluiden jonossa. Eikä palveluverkkokeskustelussa ole osattu vastata kysymykseen, missä ne parikkalalaiset ikäihmiset jatkossa asuvat, jotka tarvitsevat enemmän apua arjessa selviytymiseen. Asumisyksiköt ovat kuitenkin tarkoitettu apua tarvitsevien ikäihmisten loppuelämän kodeiksi ja sen tulee olla Parikkalan kunnan näkökulmasta omassa kotikunnassa perustuslaillisena oikeutena.

Henkilöstön saatavuus on aito haaste, se ymmärretään, mutta sen voittamiseksi on arvioitava myös yksityisen palvelutuotannon mahdollisuudet. Vastaus hoidon ja hoivan tarpeeseen ei ole siis kuitenkaan uusi yhden henkilön ensihoitoyksikkö, joka nyt on suunnitelmassa, jonka kunta katsoo olevan kotihoitoa täydentävää. Parikkalassa on jo nyt 120 kotihoidon asiakasta ja todennäköisesti asiakkaiden määrä tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Heistä osa tulee tarvitsemaan myös asumispalveluita. Kunta ehdottaa, että kunnan oma yhteisöasumisen yksikkö voidaan liittää asumisyksikköön, jolloin paikkoja ympärivuorokautiseen asumiseen on tarjolla yhteensä yli 30 Saarella. Yhteisöllistä asumista voidaan tarvittaessa kehittää muuallekin kuntaan. Tulee muistaa, että Saarella on myös Vanhustentukiyhdistys ry:n asuntoja, joita voidaan huomioida erilaisiin asumistarpeisiin.

Vammaispalveluiden osalta Parikkalan kunnalla ei ole huomautettavaa kiinteistöistä. Kunta on valmis neuvottelemaan toimintakeskuksen sijoittumisesta kunnan kiinteistöön, mikäli nykyinen rakennus ei sovellu toimintaan.

Pelastustoimi

Pelastustoimen osalta selvityksessä ei ole tarkempia linjauksia. Parikkalan kunta kuitenkin katsoo, että pelastustoimen osalta olemassa olevan palveluverkon säilyminen nykyisellään on äärettömän tärkeää. Lisäksi sopimuspalokuntien toiminta on merkittävää maaseutukunnille turvallisuuden näkökulmasta ja kaikkien kolmen aseman tulevaisuus tulee turvata. Jatkossa hyvinvointialueen tulee mahdollistaa ennen kaikkea myös nuorisotoiminta jatkuvuuden näkökulmasta, jotta uusia toimijoita saadaan mukaan. Nyt tehdyt päätökset nuoriso-osastojen toiminnan harventamisesta ovat kestävämpiä.

2. Millaisia uudenlaisia hyvinvointialueen palveluita koskevia palvelumalleja näkisitte tarkoituksenmukaiseksi toteuttaa tai kehittää alueellanne korvaamaan ja täydentämään perinteisiä ja nykyisellään olemassa olevia palvelumalleja, esimerkiksi liikkuvat palvelut, digitaaliset palvelut, pop-up -palvelut, yhteispalvelupisteet eri toimijoiden (3. sektori, kaupunki, Kela, apteekit, yritykset, jne.) kesken? Entä mitä sote-sektorin alueellisia yhteistyömahdollisuuksia näette kuntien kesken, jotta alueelliset palvelut olisivat turvattuja?

Parikkala muodostaa niin maantieteellisen sijaintinsa kuin palveluiden tuottamisen edellyttämien rakenteiden osalta Etelä-Karjalan pohjoispään luontaisen keskuksen, jossa palveluiden käyttäjiä voivat olla kuntien oman väestön lisäksi vapaa-ajan asukkaat Parikkalan ja Rautjärven ohella myös muilta lähialueilta. Jo pelkästään vapaa-ajan asukkaiden määrä Parikkalassa ylittää 2500 henkilöä.

Hyvinvointialueen palveluverkonkin suunnittelua ohjaavat niin perustuslain pykälät yhdenvertaisuudesta ja liikkumisvapaudesta kuin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain sääntely palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Hyvinvointialueen tulee huomioida siis se, että ketään henkilöä ei voi pakottaa muuttamaan palvelujen sijainnin tai saatavuuden mukaan. Esimerkiksi ikäihmisillä on oikeus asua omassa kotikunnassaan omaistensa lähellä. Lisäksi

hyvinvointialueita koskevan lain 7 §:ään on kirjattu periaatteet palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta.

Palvelustrategiassa on lukuun kuusi kirjattu palvelustrategiset päälinjaukset. Toivottavasti käytännön toimenpiteet osoittavat nämä linjaukset todellisiksi. Palvelustrategiassa ja palveluverkkoselvityksessä on mainittu kivijalkapalvelut, liikkuvat ja kotiin vietävät palvelut ja etä- ja digitaaliset palvelut. Kivijalkapalveluiden tulee muodostaa peruspalveluiden runko ja muut palvelut voivat olla korkeintaan täydentäviä, eivät korvaavia. Parikkalan kunta kannattaa liikkuvia palveluita palveluiden saatavuuden näkökulmasta. Pelkästään etä- tai digitaaliset palvelut eivät voi olla ratkaisu maaseutumaisissa kunnissa, joissa tietoliikenneyhteydet ovat heikot tai asukkaat eivät osaa käyttää sähköisiä palveluita tai sairaus estää käytön. Digitaalisia palveluita tulee kehittää yhdessä muiden alueiden kanssa, jotta niistä tulee yhtenäisiä koko maahan.

Palveluverkkoselvityksessä ja -analyysissä ei ole huomioitu vaikuttavuuden arviointeja, huomioiden esimerkiksi liikkuvat palvelut, henkilöstövaikutukset, asiakaslähtöisyys tai taloudellisuus. Kuten tämän lausunnon alussa todetaan, hyvinvointialue tarkastelee palveluverkkoa kiinteistöt edellä, ei palvelutarvetta katsoen. Selvityksen pääpainopisteenä on kunnan näkemyksen mukaan keskittäminen ja yhteisöllisen asumisen lisääminen ilman, että on arvioitu vaikutuksia tai kustannuksia. Yhteisöllisen asumisen lisääminen pelkästään henkilöstöpulaan vedoten ei ole kestävä ratkaisu. Parikkalan kunta toteaa tässä yhteydessä, että Parikkalan kunnan tahtotila on laajan päivystyksen sairaalan säilyminen maakunnassa. Säilyminen ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että peruspalveluiden ja jatkohoitopaikkojen tulee olla kunnossa ja saatavutettavia, jotta keskussairaalan kuormitus ei kasva liian suureksi. Parikkalan kunta on kuitenkin mielellään mukana kehittämistyössä ja ideoimassa omalta osaltaan tulevaisuuden palveluita, kunhan se tehdään palvelutarve edellä.

Perusterveydenhuoltoa ja ennalta ehkäisyä tulee vahvistaa entisestään. Julkiset liikenneyhteydet ovat heikot ja on muistettava, että ihmisiä ei tule liikutella palveluiden ääreen vaan palveluiden on myös liikuttava. Missään tapauksessa ei ole kustannustehokasta tai ekologisesti kestävää toimintaa ajattaa ihmisiä kaukaa Imatralle tai Lappeenrantaan.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluihin tulee panostaa. Nyt suunnitelmassa on palvelujen keskittäminen Imatralle ja Lappeenrantaan ja samalla kuitenkin sanotaan, että lapsia, nuoria ja heidän perheitänsä tuetaan heidän kasvu- ja kehitysympäristöissään lähellä arkea. Tämän kohderyhmän palvelut tulee tuottaa lähipalveluna omassa kunnassa.

Henkilöstön saatavuuteen liittyvää ongelmaa voi yrittää ratkaista rekrytoimalla esimerkiksi osapäiväisiin tehtäviin vapaa-ajan asukkaita ja/tai eläkkeelle jääneitä ammattilaisia. Lisäksi hyvinvointialueen tulee yhdessä kuntien kanssa vahvistaa myös työnantajakuvaa ja markkinoida asuinpaikkaa. On syytä ryhtyä vihdoin ja viimein toimenpiteisiin, jotta nykyinen kierre saataisiin katkaistua, ja palveluja ei lakkautettaisi vain sen vuoksi, ettei työntekijöitä saada. Olemme kunnana valmiita järjestämään yhteistyössä hyvinvointialueen, Simpelejärven opiston ja kunnan kanssa myös lähihoitajien koulutusta alueella sekä tekemään muitakin ratkaisuja, esimerkiksi asuntojen järjestämisessä.

3. Muut näkökulmat, joita toivotte, että EKHVA:n palveluverkkopäätöksenteossa tulee ottaa huomioon?

Palveluverkon supistamisesta aiheutuvien vaikutusten arviointia ei ole tehty riittävässä laajuudessa. Pelkkä kiinteistöjen arviointi säästöjen näkökulmasta ei ole kestävää eikä pitkäjänteistä.

Minkä tahansa muutoshankkeen yksi perusasia eli kustannusvaikutusten arviointi puuttuu, vaikka palveluverkon karsimista perustellaan nimenomaan kustannussäästöillä. Palveluverkon mahdollisesti supistuessa ratkaisevan tärkeiksi muuttuvista liikkuvista tai digitaalisista palveluista ei ole annettu kunnille riittävästi konkreettista tietoa. Näiden palveluiden toimivuus välittömästi palveluverkon mahdollisen supistumisen jälkeen on kriittistä palveluiden ja hoidon jatkuvuuden kannalta.

Parikkalassa sijaitseva hyvinvointiasema toimii tällä hetkellä hyvin ja laadukkaasti ja pystyy tuottamaan palvelut myös lähialueelle.

4. Nimetkää kuntanne vastuuviranhaltijoista ensisijainen EKHVA - palveluverkkoratkaisuvalmistelun yhteyshenkilö sekä hänelle varahenkilö ja heidän yhteystietonsa (sähköposti/puhelinnumero).

Yhteyshenkilö:

Kunnanjohtaja Mervi Pääkkö
mervi.paakko@parikkala.fi
044 781 1250

Varayhteyshenkilö:
Hallintojohtaja Mirja Tuunanen
mirja.tuunanen@parikkala.fi
044 781 1251